

1. Terug naar Wormer

De flat staat er nog. Het is een gebouw uit een andere tijd, precies zoals in mijn herinneringen: oud en hoekig, licht van kleur. Ik durf niet uit de auto te stappen als ik door de straat rijd, alsof ik ergens ben waar ik niet mag zijn. Stapvoets rijdend gaat mijn blik naar de bovenste verdieping, naar de woning in de verste hoek. Ik hoef niet helemaal naar boven om te weten dat vanaf de voorzijde het uitzicht bijzonder grauw is, dat het zicht wordt ontnomen door andere flats, door fabrieken en een immense telecomtoren.

Als ik de hoek om rijd, zie ik de zijkant, die volledig is opgetrokken uit bakstenen. Alsof de ontwerpers de opdracht hadden gekregen de flat te ontdoen van alles wat enige luchtigheid kan uitstralen. Ik zie het balkon, waar we dikwijls barbecueden en waar ik stiekem sigaretjes rookte met mijn zus.

En hoewel ik daar nu niet sta, niet uit het raam tuur naar weilanden die allang geen weilanden meer zijn, weet ik dat aan deze kant het uitzicht veranderd is.

Op het grasveld waar we voetbalden en waar eens per jaar een circus stond, staan nu majestueuze woningen, veelal vrijstaand en lijkend op de huizen die ik ken uit Amerikaanse films.

Enige tijd geleden las ik in de krant dat de flat al jaren op de nominatie staat om gesloopt te worden, dat het dit jaar of komend jaar echt gaat gebeuren, maar niemand lijkt te weten wanneer precies.

Dat was het moment dat ik op Google het adres opzocht van de woning in Wormer waar ik de eerste zestien jaar van mijn leven woonde. En tot mijn verbazing stond er een advertentie van ons oude huis online op een website voor sociale huurwoningen. Het eerste dat me opviel: dat het maar zevenenvijftig vierkante meter was. En: dat het woord klein wel erg vaak voorkwam voor een advertentie. ‘Bij binnenkomst komt u in de kleine hal’ en ‘de kleine maar complete keuken’. (Hoewel vader eigenlijk altijd kookte, zie ik toch moeder voor me met een schort om met bloemresten en een deegroller in haar handen die böreks aan het maken is.) Er staat dat de woning nog maar twee slaapkamers heeft, omdat de balkonslaapkamer bij de woonkamer is getrokken. (Dat was de kamer van mijn zus en de kamer waar ik mijn ouders voor het eerst met elkaar zag vechten.) Natuurlijk weet ik nog dat de woning niet groot was, maar zo klein? Het huis waar ik nu met mijn vriendin en onze drie kinderen woon is bijna drie keer zo groot.

Mijn ouders waren daar nooit echt gelukkig, ze

hadden het er altijd over dat we naar de stad zouden verhuizen, waar veel van hun vrienden woonden, op de dag dat we ons dat konden veroorloven. En ik weet nog dat ik dan protesteerde: nee, alsjeblieft niet weg uit Wormer. Ik had hier vriendjes, ik voetbalde hier.

En pas toen we daar weg waren, toen we wat waren opgeklommen op de maatschappelijke ladder en we waren verhuisd naar een eengezinswoning in een keurige middenklassenwijk in het centrum van de stad, begon ik die plek en die tijd steeds meer te verafschuw. Of moet ik zeggen: ik zag het eindelijk voor wat het was?

Ik denk dat ik daarom zo laat in de middag pas aankom bij het zwembad. De hele dag heb ik zitten dralen en uitstellen – ik heb zelfs de was gedaan, ik doe echt nooit de was. Meteen als ik over de Zaanbrug rijd, beginnen de beelden uit mijn jeugd door mijn hoofd te spoken. Ik zie hier net na de brug het pand waar eens het gemeentehuis in zat en denk aan hoe ik daar ooit een draagbare spelcomputer won met de vuurwerkinleveractie ‘een lotje voor een rotje’. Dat ik erover droomde om in een van de nieuwbouwhuizen te wonen, die ik hier aan mijn linkerkant zie en die me nu nogal niksig aandoen. Dat ik altijd bang was dat een bekende me naar binnen zag gaan bij de illegale coffeeshop boven de snackbar waarvan ik nu niet op de naam kan komen, waar een oude hippie genaamd Milo aan de bar zat bij wie je matige wiet kon kopen.

Ik zie Michel voor me, die hier om de hoek woonde en moet ineens aan zijn broer denken. Ik kan me zijn naam niet meer herinneren, maar ik weet nog wel dat hij pencak silat-kampioen was. (Ik wist toen nog niet dat die vechtsport weinig voorstelde.) Ik rijd langs het grasveld waar ik hele zomers doorbracht. Dan was ik tenminste in de buurt van het zwembad; het zwembad waar ik geen geld voor had en mijn vriendjes wel.

Alles lijkt hier precies zoals het altijd is geweest, ook in het zwembad. Het hokje waar je een kaartje kunt kopen, het toegangshek, de bankjes, de geur van het zwembadwater, de mensen; ik zie Ingrid, die toen al te zwaar was en nu waggelt in plaats van loopt. Ik zie Joel, een oud-klasgenoot die een Kameroense vader had en wiens bijnaam het n-woord was. Ik zie meer mensen die ik herken van gezicht en ik ben bang dat iemand mij straks herkent, dus doe ik alsof ik ze niet zie.

Meer nog dan dat de fysieke ruimte nauwelijks is veranderd, treft het me dat de mensen precies hetzelfde zijn gebleven. Misschien verbeeld ik het me, maar ik zie levens die al decennialang stil lijken te staan en mensen die het geen enkel probleem vinden dat alles zich altijd zal afspelen op een paar vierkante kilometer.

Dat een plek een fysieke weerstand kan oproepen, een zwembad nota bene.

Maar ik kan niemand anders de schuld geven van het feit dat ik hier nu ben. Dit is mijn eigen idee geweest. Weliswaar geen heel doordachte keuze, ik heb

bij gebrek aan betere plannen mijn hand opgestoken toen tijdens de wekelijkse redactievergadering van het intellectuele weekblad waar ik werk werd gevraagd wie welke verhalen zou maken in de zomer. Waar de anderen met ideeën voor profielen van obscure en belangrijke denkers komen, voor essays over de grote problemen van onze tijd, voor verhalen over oorlogen, zeg ik dat ik een stuk wil schrijven over een buurtcamping in Wormer, waar een deel van de campingplekken is gereserveerd voor gezinnen die door geldgebrek niet op vakantie kunnen.

Alsof ik een groot geheim onthul, voeg ik eraan toe dat ik daar heb gewoond, ook al is dat een kwarteeuw geleden. Dat ik zelf uit een gezin kom dat niet op vakantie kon, kunnen ze zelf wel invullen. Dat ik dus iets zou kunnen herkennen in de mensen die daar komen, me waarschijnlijk goed zou kunnen inleven.

Daar komt nog bij dat de buurtcamping op het terrein van het zwembad wordt opgebouwd. Ook daar ben ik in mijn jeugd dikwijls geweest, al vertel ik dat er niet bij. Ik heb een keer een abonnement gehad toen daar toevallig eens geld voor was, waardoor ik er de hele zomer doorbracht. De trots die ik voelde met zo'n oranje geplastificeerde pas in mijn handen. En de teleurstelling als ik na dagenlang vragen, smeken, huilen een jaar later geen nieuw abonnement mocht.

Dan klom ik over het dak naar binnen. Of ik deed achter het zwembad mijn kleding uit – schoenen, sok-

ken en shirt in mijn rugtas – en sprong in de plas om naar het zwembadterrein te zwemmen. Dat klinkt makkelijker dan het was. Want het was zeker vijftig meter, mijn tas mocht niet nat worden, ik moest proberen moddervrij de overkant te bereiken, de medewerkers van het zwembad mochten me niet zien, eigenlijk mochten de meeste vriendjes me ook niet zien, evenmin als andere zwembadgasten – die zouden ineens een jongen uit een blubberige sloot zien komen die een tas boven zijn hoofd hield.

Goed idee, zei iedereen aan de redactietafel, een stuk over de buurtcamping. Moet je doen. Misschien kun je ook je eigen verhaal erin verwerken.

En dus ben ik op een zomerse dag in het dorp waar ik de eerste zestien jaar van mijn leven heb gewoond. Het dorp waar m'n opa van moederskant begin jaren zeventig terecht kwam nadat hij zich in Centraal-Anatolië fysiek had laten keuren alsof hij een beest was. (Hij was de eerste keer niet door de keuring gekomen door problemen met zijn nieren, de tweede keer had hij urine van een neef ingeleverd en was hij gezond genoeg bevonden om naar Europa af te reizen als gastarbeider.)

‘Weet je waar ik vandaan kom?’ vraagt mijn opa, als ik hem eerder dit jaar in Turkije bezoek. Hij vertelt hoe hij werd opgehaald door een vliegtuig van de KLM. Hij was tot dan toe landarbeider, was soms maanden van huis omdat hij door heel Turkije landbouwgrond

bewerkte. Weg van zijn vrouw en hun zeven kinderen. Maar, vertelt hij trots, ze hebben nooit een dag honger geleden.

‘Oké,’ zegt mijn opa, ‘dit vind je een mooi verhaal.’ Hij vertelt graag, en zijn plezier lijkt toe te nemen nu hij de negentig nadert. Ook over die eerste vliegreis. ‘We kregen allemaal eten aan boord,’ vertelt hij. ‘En na het eten kregen we allemaal een banaan en die had ik nog nooit gegeten. Ik keek om me heen en niemand begon aan z’n fruit. En ik ben een grote eter, zoals je weet,’ zegt hij. ‘Dus ik at mijn banaan als eerste, met schil en al. Daar kom ik vandaan.’

Opa was klaar voor het grote avontuur. Hij zou een man van de wereld worden, iemand die weet dat je bananen voor het eten moet pellen, hij zou goed geld gaan verdienen.

En dat je dan in een flatje in Wormer terecht komt.

Mijn opa, oma en tantes keerden terug naar Turkije in het jaar dat ik werd geboren, waardoor ik alleen met mijn ouders en zus overbleef in Wormer, het dorp waar de families die op ons leken op de vingers van twee handen te tellen waren en waar wij als gezin op volstrekt eigen wijze ongelukkig waren.

Het is niet zo dat ik er nooit meer ben geweest, ik ben er de afgelopen jaren wel eens doorheen gereden, ik heb er nota bene gesport, het is ook maar veertien kilometer van de plek waar ik nu woon. Ik denk dat ik daarom pas als ik mijn auto heb geparkeerd en naar

het zwembad loop een gevoel heb dat ik niet meteen kan verklaren. Dat ik hier niet wil zijn. Het is alsof ik teruggeworpen word naar een versie van mezelf die ik had weggestopt.

Ik voel weer hoe we in dit dorp De Turken waren, behalve in de flat waar we woonden, want daar had je er meer. (Maar zij moesten ook niks van ons hebben, omdat mijn vader een communist was en mijn moeder geen hoofddoek droeg.) Hoe iedereen altijd op vakantie ging naar de camping in Frankrijk of naar het land van herkomst en hoe wij nooit gingen. Hoe ik hier eens veinsde dat ik ziek was zodat ik de eerste dag na de zomervakantie niet naar school hoefde. Ik wist wat me te wachten stond; een kringgesprek waarbij iedereen tegen elkaar zou opbieden over wat voor geweldigs ze in de zomer hadden gedaan. En hoe een jaar eerder de juf plotseling zei: ‘Nou Rasit, wat heb jij met je ouders en je zus allemaal voor leuks gedaan in de vakantie?’

‘We hebben niks leuks gedaan, juf.’

‘Je bedoelt dat jullie niet op vakantie zijn geweest, maar jullie hebben toch wel iets leuks gedaan? Naar het strand of de Efteling misschien?’

‘O ja, we zijn een paar keer naar het strand geweest,’ loog ik.

Ik was iemand die in aanmerking was gekomen voor een van de gratis plekken van de buurtcamping; omdat mijn ouders geen geld hadden om op vakantie te gaan

en omdat ik later als puber voor nogal wat problemen zorgde.

Ik ben iemand geworden met een notitieboekje en een pen. Iemand over wie hier nu achter diens rug wordt gezegd: 'Hij werkt voor een heel belangrijk blad en hij heeft allemaal prijzen gewonnen.'

Een bevriende collega zei eens dat ik het zelf waarschijnlijk nooit zou geloven, maar dat er dagen zijn waarop hij denkt: had ik tijdens het schrijven maar half zoveel lef als Rasit.

Ik dacht: hij moest eens weten. Er is nog een hoop waar ik me dusdanig voor schaam dat ik er niet eens over gedacht heb om erover te schrijven en het is allemaal gebeurd in deze tijd, tijdens mijn jaren in Wormer. Alles wat ik vakkundig had weggestopt in een deel van mijn brein dat ik tot nu toe heel goed gesloten kon houden, gaat nu ik hier ben open met een kracht die niet te stelpen is. Ineens zie ik voor me hoe ik wekelijks als veertienjarige met een potje urine naar de huisarts moest voor een drugstest. De woedeaanvallen waardoor ik in vrijwel alle deuren in huis gaten had geslagen. Dat ik bijna uit huis was geplaatst en leerde waar de afkorting OTS voor staat: ondertoezichtstelling. Hoe ik het boodschappengeld van mijn ouders dikwijls stal waardoor ik even high kon worden en zij niet konden eten.

Tot zover het lef.

Eigenlijk ging het na de verhuizing naar de stad

meteen bergopwaarts. Misschien dat ik het daarom zo met elkaar associeer, deze plek en de versie van mezelf die ik – en misschien klinkt dit zwaar – verafschuw?

Nu ik sta te praten met de wethouder, de beleidsadviseur armoede, wat mensen van de organisatie van de buurtcamping, weet ik vrij zeker dat als ik in Wormer was blijven wonen ik heel iemand anders was geworden. Niet iemand waar de hoogwaardigheidsbekleders van het dorp naartoe zouden komen om hun verhaal te doen. Dat het klopt dat je geografie – de plek waar je woont – je lot is, zoals de Turkse schrijver en Nobelprijswinnaar Orhan Pamuk vertelde toen ik hem opzocht in zijn huis in Istanbul. En daarom kijk ik zo vaak om me heen en hoop ik dat niemand mij herkent. Alsof daarmee het beeld dat ik nu van mezelf heb of wens hoog te houden teniet zou worden gedaan.

Het gaat over de problemen die er nog spelen in het dorp. Er is verborgen armoede, want het is niet iets waar je mee te koop loopt. Maar zie maar eens achter de voordeur te komen. Er zijn veel problemen met jongeren, die met wapens in tassen rondlopen, veel drugs gebruiken. (Ik hoor tot nu toe niets nieuws.) Er is veel eenzaamheid.

Er is ook een buurt met veel achterstand, met veel sociale huur. Alle kwetsbaren wonen daar, waar al die flats staan. Of ik dat ken? Waar woonde ik eigenlijk?

Ik ben bang (eigenlijk moet ik zeggen: ik weet echt honderd procent zeker) dat ik hier nooit het heft in

eigen hand had genomen, dat ik was gebleven wie ik was. Iemand die in een klein flatje woonde, die niet veel verder dacht dan de grenzen van dit dorp, die altijd de uitzondering bleef, die van alle scholen waar hij op zat werd getrapt, die zijn mateloosheid en zijn zucht naar roesmiddelen niet de baas kon, die talloze kortstondige banen had in fabrieken en in de bouw, die nooit dacht aan wat voor carrière dan ook en die onherroepelijk elke zomer in dit zwembad was terechtgekomen.

Als ik later tegen mijn vader zeg dat ik in Wormer was voor een reportage, zegt hij: 'Ik heb het daar nooit leuk gevonden. Al onze vrienden woonden in de stad. Wij zijn weggegaan zodra het kon.' Ik reken uit hoelang 'zodra het kon' is; hij is in 1980 in Nederland komen wonen en we zijn rond de millenniumwisseling verhuisd naar de stad. Twintig jaar wonen op een plek waar je niet wilt zijn, dat is fokking tragisch.

Mijn vader weet door zijn ziekte niet veel meer van wat hij een halfuur geleden heeft gezegd, maar dat hij Wormer vreselijk vond weet hij klaarblijkelijk een kwarteeuw later nog wel. Mijn moeder zegt: 'Hij raakt soms in paniek. Hij vertelde laatst aan de slager dat hij in Wormer woont. Die keek hem heel raar aan, omdat je niks ziet aan papa.'

Ik heb me nog nooit zo een man van de wereld gevoeld als nu en hier op de buurtcamping in Wormer. Ik praat anders dan de mensen hier, gebruik andere woorden, maak me druk om andere dingen, ik lees

boeken die zij niet lezen, en ben anders gekleed. Tegelijkertijd schaam ik me voor die conclusie. Jarenlang deed ik hier mijn best om net zo te zijn als de mensen wier familie hier ook vandaan kwam, en hoe ik nu toch zo anders ben geworden en wil zijn.

Een van de jongeren komt ineens naar me toe. Hij zegt: 'Weet u op wie u lijkt? Mats Hummels. Kent u die? Dat is een bekende Duitse voetballer. Heeft u dat vaker gehoord?' Ik heb eerlijk gezegd geen idee wie Mats Hummels is, de droom om profvoetballer te worden heb ik ook in dit dorp begraven. (Maar Google biedt uitkomst: ik zie inderdaad enige gelijkenissen.) 'Eigenlijk wilde ik dat gisteren al tegen u zeggen, maar toen durfde ik niet.' Zijn vriendje zegt: 'Ik hoorde dat u journalist bent en prijzen heeft gewonnen. Gaat u ook over ons schrijven?'

Ik zie kinderen plezier hebben terwijl ze optreden tijdens de bonte avond en ik denk ook: ik doe nu net alsof het hier echt alleen maar kut was. Natuurlijk heb ik hier ook avond aan avond gevoetbald, fikkies gestookt, gevist, ben ik verliefd geworden.

Het tafereel wordt vanuit een tent gadeslagen door Khalil, een kleine, gedrongen man met een bescheiden lach op zijn gezicht, een leesbril op zijn voorhoofd, gekleed in een tanktop. Ik ga bij hem staan en vraag wat hij van de camping vindt. Khalil verontschuldigt zich eerst omdat hij vindt dat zijn Nederlands niet zo goed is. 'Niveau A2.' Daarna zegt hij: 'Van de tweeënhalf jaar

dat ik nu in Nederland woon, zijn dit de drie mooiste dagen.' Dat ontroert me, dat zo'n paar dagen vakantie in eigen dorp dat kunnen veroorzaken, omdat ik het zo goed snap. Ik zie ineens mijn eigen vader voor me, die hier ooit ook terecht kwam zonder de taal te kennen. Hij werd hier zo ziek dat het enige wat hem hier van waarde maakte, namelijk zijn lichaam voor de zware arbeid die hij moest verrichten, waardeloos werd.

Khalil wijst naar de circuspiste waar net een half mislukte en daardoor grandioos geslaagde acrobatenact door drie kinderen van nog geen tien jaar oud wordt uitgevoerd. 'Mijn kinderen lopen de hele dag met een grote lach rond. Ik heb geen geld om een auto of een tent te kopen, laat staan om op vakantie te gaan.' Hij zegt dat dat oké is. Dat zijn land kapotgaat en dat het hier veilig is voor zijn gezin. Wormer is goed voor de kinderen, zegt hij. Ja, denk ik, alles voor de kinderen. Dat mijn ouders dat ook deden, en dat ik daardoor altijd het gevoel hield dat ik iets moest inlossen.

Maar, zegt Khalil, het contact met de andere burens is nog moeizaam. 'Ik probeer het wel, maar na een minuut praten zijn mijn woorden op. Ik moet beter Nederlands leren.' Ja, bij ons was het contact met de burens ook niet top. Naast een taalbarrière waren we vooral bezig met het einde van de maand halen. En als ik heel eerlijk ben, er waren ook veel burens die niet per se zaten te wachten op 'die Turken'. En weer andere burens die niet zaten te wachten op 'die ongelovigen'.

Khalil heeft tijdens de bingo een wit chocolade-ei gewonnen. ‘En een lotto. Ik weet niet hoe het heet, maar volgende week weet ik of ik een geldprijs heb gewonnen.’

‘Je moet naar de sigarenboer gaan, daar geef je je lot, en die vertelt dan of je iets hebt gewonnen. En als je iets wint, mag je dat helemaal zelf houden,’ zegt jongerenwerker Khalid. Hij blijkt naast Khalil in de flat te wonen. ‘Ken je die flat? Het is er zo gehorig, dat als er een verdieping boven ons een muis loopt, wij dat letterlijk kunnen horen. Of niet buurman?’ Khalil knikt lachend. ‘Het is verouderd, maar de flat wordt binnenkort gesloopt waardoor ze niks meer doen aan onderhoud.’

Ja, denk ik, die flat ken ik heel goed. Ik zeg maar niet dat er toen een enorme renovatie heeft plaatsgevonden, dat het nog veel erger was, dat alle woningen dubbel glas kregen, een nieuwe douche en keuken. Dat het altijd koud was in mijn kamer, ik in de winter met mijn sokken aan sliep.

Ik vraag aan Khalil wat hij in Syrië deed. Hij pakt zijn telefoon en laat haute-couturejurken zien op zijn Instagrampagina. ‘Kledingontwerper.’ Als ik later op mijn eigen telefoon naar Khalils Instagrampagina ga, blijkt hij vierenveertigduizend volgers te hebben. Hier in Nederland kan hij zijn vak niet uitoefenen. ‘Maar ik heb als vrijwilliger lesgegeven aan mensen die kleding willen leren maken, bij Stichting Nour. Nederland doet

veel voor mij, dus ik wil ook teruggeven.’ Dan komt zijn zoontje Bayar (tien jaar) voorbij. Hij heeft een pleister op zijn vinger. ‘Ik ben net gevallen, maar het gaat alweer.’ Wat hij het leukst vindt op de camping? ‘Alles een beetje.’ In een tent slapen? ‘Ook.’ Zijn vader zegt lachend: ‘Hij slaapt hier beter dan thuis, omdat hij aan het eind van de dag moe is van alle activiteiten.’ Zijn zoon vindt eigenlijk maar één ding jammer: ‘Dat de camping niet wat langer duurt.’

‘Hoe is het voor jou om hier te zijn?’ vraagt Els van de buurtcamping. Ze kent iets van mijn verhaal. Een collega van haar zegt: ‘Zo, dus jij was hier vroeger een boefje?’ Ik zeg dat het bijzonder is, dat het lijkt alsof de tijd heeft stilgestaan. Dat ik veel herinneringen heb, veel bekende gezichten zie. Met andere woorden: ik ontwijk haar vraag.

Een dag later vraagt Els het weer. ‘Ik zie dat het wat met je doet om hier te zijn. Door je verleden. Hoe vind je het?’ Heel mooi om de kinderen zo blij te zien, denk ik. Jammer dat het er dertig jaar geleden niet was, al denk ik niet dat mijn ouders hier dan hadden gestaan. Al die vrijwilligers die zo hun best doen om er een mooi weekend van te maken. Ik zie het echt.

Maar eerlijk gezegd denk ik vooral: wat ben ik blij dat ik hier weg ben. Weg uit potjes voor activiteiten,